

Іван Логвин
(Острог)

ЖУРНАЛ “КООПЕРАТИВНА ДУМКА” ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФЕДЕРАЛЬНОЇ КРЕДИТОВОЇ СПІЛКИ В РОЧЕСТЕРІ

У статті охарактеризовано журнал “Кооперативна думка” як вагоме джерело для вивчення історії Української Федеральної Кредитової Спілки в Рочестері. Подано важливі відомості про економічне життя української еміграції.

Ключові слова: бюлетень, “Кооперативна думка”, Українська Федеральна Кредитова Спілка.

В статтє подано характеристику журналу “Кооперативная мысль” как источника по изучению истории Украинского Федерального Кредитного Союза в Рочестере. Подано информацию об экономической жизни украинской эмиграции.

Ключевые слова: бюллетень, “Кооперативная мысль”, Украинский Федеральный Кредитный Союз.

The article deals with the problems of Ukrainian Diaspora periodical edition as a significant source for research of the history of Ukrainian Federal Credit Union in Rochester. Important information about Ukrainian emigration's life is presented.

Key words: bulletin, Credit union opinion, Ukrainian Federal Credit Union.

Протягом усієї історії людські суспільства мали властиві для себе певні види писемних пам'яток, які є важливими історичними джерелами. Серед них особливе місце належить пресі, тому що “періодичні видання становлять джерело великої пізнавальної цінності” [25, с. 130]. Діаспорна преса була і залишається предметом багатьох наукових досліджень, адже в ній містяться безпосередні факти про життя української еміграції в Європі, Америці та інших територіях її поселення. В наш час дослідження діаспорних періодичних видань є досить популярними, і, головне, потрібними. Дослідження Я. Сеника [38], В. Гарасима [11], Л. Завайської [19], І. Скавронської [39] дають нам узагальнені образи діаспорної преси. Чимало праць присвячено

конкретним виданням, таким як “Український історик” (А. Атаманенко [3], Л. Винар [7], Я. Калакура [22], Л. Сакада [37] та інші), “The Ukrainian Weekly” (І. Держко [14]), “Український голос” (О. Дзвінчук [14]) та ін.

Проте, незважаючи на таке розмаїття праць, поза увагою дослідників залишились видання українських економічних установ за кордоном, минулих і теперішніх, зокрема кооперативних спілок, видавнича практика для яких була і залишається дуже поширеною. Недостатньо вивченими є видання кооперативів на власне українських теренах: “Волинська газета”, “Зоря кращого”, “Новий час” [32], а також діаспорні видання, такі як “Кооперативний голос” української нью-йоркської кредитової спілки “Самопоміч”. Саме явище діаспорного кооперативного руху в українській історіографії є недостатньо висвітленим. А праці про періодичні видання, які є одними з найважливіших джерел до їх історії, практично відсутні. З огляду на таку ситуацію, дослідження періодичних видань кредитових спілок є більш ніж потрібними. До того ж, праця в сфері економіки була і залишається однією із найголовніших сторін діяльності українства за кордоном. Тому без її вивчення неможливо дати повну оцінку українській діаспорі.

Дана стаття присвячена видавничому органу Української Федеральної Кредитової Спілки (далі – УФКС) – журналу “Кооперативна думка”. На даний час повне, комплексне дослідження журналу “Кооперативна думка” відсутнє, як і дослідження по історії самої організації. Статті про видання, які в невеликій кількості розміщені на його сторінках, належать в основному дописувачам або редакторам журналу і носять узагальнюючий характер.

Підсумовуючи вищесказане, актуальність та новизна дослідження журналу “Кооперативна думка” як джерела до вивчення історії УФС полягає не лише в недостатній вивченості даного питання, а й в необхідності залучення до наукового обігу такого важливого джерела з історії української діаспори. Багатство та різноманітність матеріалів на його сторінках є важливими для дослідників українознавства та історії України.

В процесі написання статті були використані різні матеріали. Безперечно, основним джерелом для дослідження виступав сам журнал “Кооперативна думка”, комплект якого є в Інституті досліджень української діаспори Національного університету “Острозька академія”. Також була залучена різноманітна література, метою використання

якої було вироблення загального уявлення про діаспорну пресу, та матеріали, що стосуються методики дослідження періодичних джерел. Особливе місце серед цієї літератури належить виданням Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника НАН України.

Метою дослідження є комплексна оцінка періодичного видання “Кооперативна думка”, доведення його вагомості та значущості як джерела до вивчення історії УФКС. Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від 1955 до 2009 року. Початкова межа пов’язана з роком заснування журналу, кінцева – з останнім доступним випуском журналу. Проте вона не є остаточною, адже видання існує до сьогодні.

На сьогоднішній день УФКС як і журнал “Кооперативна думка”, займають особливе місце в світовому українському кооперативному русі. УФКС заснована у Рочестері – місто в штаті Нью-Йорк в США, розташоване на березі озера Онтаріо, де перші українські переселенці з’явилися у 1900 – 1901 рр. [8, с. 5]. Пройшовши складний шлях утвердження в чужому середовищі, скориставшись позитивним прикладом та досвідом як американських, так і українських ентузіастів кооперативної справи, у 1953 р. вони заснували власну кредитову спілку, яка успішно діє і по сьогоднішній день [23, с. 3]. Вже з перших місяців існування організації постало питання про заснування власного друкованого органу, який би містив короткі матеріали про її діяльність.

Можна сказати, що підвалини майбутнього журналу були закладені ще 23 вересня 1953 р. – на перших зборах засновників, коли було утворено Культурно-пропагандивну комісію [13]. Її мета та завдання чітко окреслені в одному з її звітів: 1) дорогою друкованого слова поширювати кооперативну ідею, якій служить УФКС; 2) притягти в ряди УФКС нових членів та тримати з ними постійний зв’язок засобом інформування їх про життя УФКС [4, с. 18]. Заходи по поширенню такої інформації завершилися кульмінаційною подією – почав виходити кварталний “Інформативний листок”. Причиною заснування кварталника можна назвати необхідність в постійній та ефективній подачі відомостей про стан УФКС як її членам, так й іншим зацікавленим особам. Мета його видання – забезпечення широкого кола людей тією необхідною інформацією, яка сприятиме формуванню позитивної думки про УФКС. Завдання – встановити постійний зв’язок кредитівки з громадськістю, стабільне інформування членів про справи УФКС, поширення кооперативних ідей серед рочестерських українців та ін.

Перші випуски журналу видавались циклостилем (мімеографічним способом), і були досить простими в технічному відношенні. Було вирішено, що “Інформативний листок” видаватиметься квартално – в січні, квітні, липні та жовтні кожного року. Така форма його видання триває і до сьогодні. Переважна більшість видань мали форму бюлетеня, який виділяється в самостійний вид видань за двома ознаками: характером інформації та оперативністю виходу в світ. Специфіка бюлетеня як періодичного видання полягає ще й в тому, що він містить короткі офіційні матеріали, які відображають діяльність організації, котра його видає [29, с. 276].

Як було сказано вище, кварталник було задумано як видання, що містило б відомості про основні аспекти діяльності УФКС. Саме тому журнал, перше число якого вийшло 3 липня 1955 р., є одним із найголовніших та найцінніших джерел до вивчення історії УФКС в Ро-честері.

Звичайно, значущість того чи іншого історичного джерела визначається його внутрішнім змістом. За довгі роки існування “Кооперативна думка” (до початку 1970-х рр. – “Інформативний листок”) наповнилась найрізноманітнішими відомостями, які стосуються усіх сторін діяльності УФКС. Тому правильна характеристика джерельної інформації – сукупності наявних у джерелі типів інформації та стійких зв’язків між ними, які забезпечують його цілісність і здатність слугувати основою для отримання наукового фактичного знання [20, с. 72], є конструктивним рішенням до вирішення даної проблеми. У зв’язку з багатьма специфічними особливостями даного видання, найбільш доцільним вважаємо розподіл усієї сукупності інформації на декілька тематичних напрямів (або ж блоків), що допоможе запобігти хаосу під час їх характеристики.

Першим таким напрямом слід вважати інформацію, яка стосується основ діяльності організації, та яку певною мірою можна охарактеризувати як теоретично-організаційну – це історія кооперативного руху, переваги кредитових спілок над іншими фінансовими установами, причини створення подібних установ, засади і принципи їх функціонування. Саме такому роду інформації надається більша увага у перших випусках журналу, що було пов’язано з виконанням покладених на нього завдань, які були згадані вище. Характерно, що 1-й випуск журналу розпочинається зі статті першого президента Вілліяма Андрушина, у якій він докладно роз’яснює сутність розпочатої справи [48, с. 1]. Подібні статті та замітки ми зустрічаємо і в наступних

номерах – “Про уділювання позичок” (№ 5), “Українська Кредитова Спілка на новому етапі” (№ 12). Спостерігаються також і незвичні способи подання інформації, такі як схеми та малюнки [46, с. 8]. До цього ж напрямку можна віднести й те, що є законодавчим підґрунтям до діяльності подібних організацій. Цим підґрунтям виступають статут організації, різні державні документи, покликані регулювати відносини у цій сфері людської діяльності. Хоча жоден із вищезазначених матеріалів не був опублікований на сторінках “Кооперативної думки” у повному обсязі, проте про них є численні згадки і посилання на них.

До другого напрямку відносимо опубліковані відомості, які стосуються власне основних виконавців кооперативної справи в УФКС в Рочестері, тобто інформація про персоналії. Відразу ж з першого номера журналу починають зазначатись імена директорів, менеджерів, голів різних діючих комітетів. На початковому етапі існування квартальника розміщення такої інформації не мало чіткого системного характеру, її найчастіше розташовували поряд з фінансовими звітами. Проте згодом такі відомості починають розміщувати на, як правило, 2 сторінці у рамці. Така форма зберігалась на протязі багатьох років, проте в номері 201 з’являється інший, пов’язаний з прогресивним розвитком бюлетеню, спосіб [49]. Припускаємо, що зміна способу викладу матеріалу могла відбутись і раніше, проте через відсутність примірників журналу ми не можемо ні підтвердити це, ні спростувати. Майже в усіх випадках такі дані подавались як українською, так і англійською мовами.

Сюди також належать і найцікавіші для нас, у цьому аспекті проблеми, відомості – це дані про редакторів бюлетеню. Ними по чергово були: І. Демиденко, І. Білик, Х. Довгалюк, В. Пилишенко та інші. Знову ж таки, спочатку безсистемно, а з номера 67 вже за певними складеними традиціями, ця інформація розміщувалась на другій сторінці. В відведеному місці зазначалось, хто видає бюлетень, чиє мистецьке оформлення, адреса видавництва. Така тенденція спостерігається до 124 номеру. Впродовж наступних номерів ця інформація знову ж розміщується без особливих канонів, відповідно до мистецьких уподобань того чи іншого редактора. З номера 201 оформлення відомостей про редакторів відбувається так само як і інформації про керівництво організації [50]. На жаль, у зв’язку з відсутністю повних та достовірних даних, не вдалося встановити, хто був у складі видавничої комісії у період з 2002 по 2007 рр. З випуску 211/212 дізнаємося, що редактором “Кооперативної думки” сьогодні є генеральний менеджер УФКС

Тамара Денисенко. До редакційної комісії також входять Г. Лісова та Х. Вагенблас, яка за сумісництвом є і графічним редактором [51].

Звичайно, УФКС в Рочестері існує не лише завдяки її керівникам, але й в більшій мірі завдяки своїм багаточисельним членам. На жаль, в жодному з випусків не вміщено повного списку членів організації, що б ще більше підвищило значущість журналу як джерела до вивчення історії УФКС. Випуск 205, який присвячений Загальним Зборам Спілки, цікавий у цьому плані наявною статтею про 55 членів Спілки з найдовшим часом членства [53]. Більш поширеною є практика відзначення нових та ушанування померлих членів УФКС.

Проте буде помилково вважати, що даний журнал, як історичне джерело, в своєму внутрішньому наповненні представлений лише сухими замітками та повідомленнями. Існує також чималий ряд статей, з яких ми також можемо почерпнути багато детальних відомостей про окремих членів УФКС. Так у випуску 204 є стаття, присвячена генеральному менеджеру УФКС Тамарі Денисенко. Під назвою “Тамара Денисенко – фіналіст премії Атена 2008”, вона приурочена отриманню цим відомим економістом однієї із найбільш почесних нагород для ділових жінок, які вручаються у США [42, с. 4]. Цінність статті полягає насамперед у тому, що в ній докладно охарактеризовано Тамару Денисенко як одну з ключових постатей не тільки в українському, але й загальносвітовому кооперативному русі, зроблено перелік займаних нею посад в різних організаціях, а також отриманих за великі здобутки як американських, так і українських нагород.

В журналі міститься чимало статей про активних членів УФКС, таких як Володимир Пилишенко. Публікації почались із невеликого повідомлення у № 67 про те, що В. Пилишенко є мистецьким оформлювачем журналу. Це ж саме стосується і редакторів видання. З їхніми іменами пов’язаний один із найцінніших для вивчення матеріал – безпосередні спогади редакторів та видавців журналу, таких як І. Демиденко [13], В. Гавриляк [10], Б. Венгльовський [54], Х. Довгалюк [16], Л. Білик [5] та ін., як найбільш причетних до цієї справи людей.

“Кооперативна думка” є тим джерелом, в якому можемо віднайти важливі відомості про власне фінансову діяльність УФКС. Тому третім напрямом є офіційно-діловодча, економічного характеру, інформація. Це різноманітні звіти та офіційні повідомлення. Як правило, кожен випуск журналу вміщував в собі звітну інформацію за пройдений квартал, або підсумкові річні дані. Останні матеріали є корисними не тільки для простого члена Спілки, але й для наукового

дослідження установи, так як вони значно полегшують пошук інформації серед значного числа випусків журналу. Вони включають у себе відомості всебічної діяльності організації, адже звітують голови усіх комітетів. Публікація цієї інформації завжди займає одне з пріоритетних місць у структурі журналу, адже сама мета його видання була тісно пов'язана насамперед з поширенням відомостей про фінансовий стан Спілки, а тим самим і підвищення рівня довіри до неї.

Наявний ряд статей і письмових звітів дає змогу більш краще зрозуміти як тодішнє положення організації, так і тенденції його розвитку. Перший такий звіт був використаний у номері 3, де тодішній касир В. Гавриляк підбив підсумки розвитку кредитівки за 1955 р. у порівнянні з іншими роками, і подав загальний підсумок за 3 роки [9]. Розміщення таких даних в перших випусках зайняло декілька сторінок, адже одна і та ж інформація подавалась як українською, так і англійською мовами. Найчастіше ця інформація під заголовком "Фінансовий звіт (або стан)" була розбита на декілька колонок: "Активи", "Пасиви", "Позички", "Баланс", в залежності від об'єму подаваної звітності. Проте в наступних номерах кількість відведених на це сторінок зменшується. Це пов'язано з новими, більш прогресивними методами публікації матеріалу, а також виокремлення з усієї сукупності даних лише найнеобхідніших відомостей, які можуть чітко окреслити фінансовий стан справ. Застосовувався також метод узагальненої подачі інформації. Так, у номері 66 опублікована спеціальна таблиця, у якій подано фінансовий стан УФКС з 1953 по 1971 рр., з метою наглядного показу росту та зміцнення організації [10, с. 9]. В останніх випусках ця інформація не виноситься на окреме місце, а просто розміщується між статтями.

Четвертим напрямом є доволі значний масив інформації, яка відображає громадсько-суспільну діяльність організації, що переконливо доводить, що її інтереси не обмежуються лише економічною сферою. Як потужна фінансова організація, заснована свідомими членами рочестерської громади, УФКС виконує також плідну суспільну та культурну працю. Організація виявила себе активним громадським діячем, адже на сторінках журналу ми можемо зустріти відомості про всі підтримувані кредитівкою суспільні проекти, її участь у громадських заходах, надання фінансової допомоги акціям подібного змісту. Зокрема саме за її участю відбувається святкування річниць незалежності України, ювілеїв відомих українських історичних діячів, письменників та поетів. Особливу увагу привертає інформація про те,

що за сприянням Спільки у Рочестерському медичному університеті пройшли стажування студенти з України – Наталія Карел, Юрій Шаповалов [45], Тетяна Больбот [6].

На нашу думку, одна з найважливіших функцій, яку виконують УФКС та “Кооперативна думка” полягає в тому, що вони виступають інститутом збереження пам’яті громади, адже за час свого існування журнал став майже піввіковою хронікою життя рочестерських українців. Підтвердженням цьому є заснування рубрики “Хроніка Рочестеру”, яка є важливою літописною збіркою про існування громади [44]. На сторінках журналу знайшли відображення усі важливі події – відзначення ювілеїв, державних та релігійних свят та ін. Ряд статей присвячено загальному опису рочестерських українців [36, с. 14]. Сюди ж варто віднести і різноманітні візити до громади інших представників української діаспори, а також гостей з України. Приїзд в Рочестер у 2007 р. посла України у США Олега Шамшура був особливо відзначений на сторінках “Кооперативної думки” [34, с. 12].

З часу свого заснування УФКС не існувала у відриві від українства за кордоном, а активно включилась в процеси розвитку української діаспори. Тому на сторінках “Кооперативної думки” є значний об’єм інформації, який стосується життя української діаспори в цілому. Вона є багатоплановою, різноманітною та певною мірою може дати загальну характеристику тенденцій розвитку нашої діаспори. До цієї думки підводить вже лише одна кількість назв діаспорних організацій та установ, які присутні на сторінках журналу. Насамперед це є громадські організації (Український Народний Союз [1, с. 8], Союз Українок Америки [28, с. 12], Спілька Української Молоді [40], Пласт [24], Український Робітничий Союз [43]), організації політичного спрямування (ОУН, УПА [2, с. 9; 27]), релігійні установи та організації (Українська Католицька церква, Українська Православна Автокефальна церква [36, с. 15], СУК “Провидіння” [41]), наукові центри української діаспори (Наукове товариство ім. Шевченка [18], Кафедра українознавства при Гарвардському університеті [17]). Особливо багато такої інформації розміщується у виданнях, присвячених ювілеям збірки. Так, у Ювілейному бюлетені № 33 вміщені поздоровлення для Спільки від вищеназваних і багатьох інших таких організацій [47]. Проте публікації журналу сягають значно далі звичайної інформативності. Серед них наявні статті філософського характеру – осмислення тогочасного стану української діаспори, зокрема відношення молодшого покоління до культури та мови своїх батьків [30; 26].

Для довершення повного образу “Кооперативної думки” вважаємо за потрібне згадати матеріали, які не мають безпосереднього значення для вивчення історії УФКС, проте без їх згадки характеристика журналу вийде неповною. Це інформація, яка стосується власне України. Якщо до 1991 р. таких публікацій було небагато, то після нього, у зв’язку з відомими подіями, їх кількість помітно зросла. У журналі можемо знайти багато відомостей про Україну, особлива цінність яких полягає в тому, що вони є більше-менш об’єктивним поглядом на ситуацію в країні. На рівні багатьох статей та фотоматеріалів представлена політична еліта нашої держави: Л. Кравчук [52, с. 12], В. Ющенко [35], Ю. Тимошенко [31], чий імена пов’язані насамперед з політичною та економічною ситуацією в країні, співпрацею держави та УФКС. Чимала кількість публікацій про культурне та наукове життя на теренах України. Цікавими є матеріали про навчальні заклади країни – Києво-Могилянську та Острозьку академії [33], зокрема про їхню співпрацю із УФКС.

Підводячи підсумки, впевнено можемо сказати, що кварталник вміщує на своїх сторінках ґрунтовні відомості з економічного та громадсько-культурного життя організації, не оминаючи увагою і те середовище, в якому вона функціонує. Багатство та розмаїття матеріалів на сторінках “Кооперативної думки” дає нам підстави стверджувати, що журнал є більш ніж важливим джерелом для вивчення не лише історії УФКС, але і української громади Рочестеру загалом. Цінність його публікацій спонукає до подальшого його поглибленого вивчення, що збагатить українознавчі студії новими та важливими матеріалами з історії української діаспори.

Джерела та література:

1. А ви вже є членом Українського Народного Союзу? // Інформаційний бюлетень УКС в Рочестері. – 1963. – № 32. – С. 8–10.
2. Академія 60 річчя УПА // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 2002. – № 185. – С. 9–10.
3. Атаманенко А. Перше число журналу “Український історик” (1963) як джерело до вивчення української історичної науки на еміграції / А. Атаманенко // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Історичні науки. – Вип. 2. – Острог : В-во НУ “Острозька академія”, 2002. – С. 241–247.
4. Білик Л. Звіт Пропагандивно-освітньої Комісії / Л. Білик // Кооперативна думка [Credit Union Opinion]. – 1972 р. – № 66. – С. 18–19.

5. Білик Л. Спогади редакторів з нагоди ювілею “Кооперативної думки” / Л. Білик // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1985. – Ч. 120. – С. 15.

6. Больбот Т. Студенти-медики з України в Рочестері / Т. Больбот // Кооперативна думка [Credit Union Opinion]. – 2001. – № 181. – С. 11.

7. Винар Л. “Український Історик”: сорок років служіння науці, 1963 – 2003. Статті та матеріали / Л. Винар / [Ред. Алла Атаманенко]. – Нью-Йорк; Острог, 2003. – 422 с.

8. Вільні Козаки: Ювілейна пропам’ятна книга Українського Народного Дому в Рочестері, Н.Й. та його середовища. – Нью-Йорк : Український Народний Дім, 1970. – 352 с.

9. Гавриляк В. Річні загальні збори і вибори керівних органів / В. Гавриляк // Інформативний листок Української кредитової спілки в Рочестері. – 1956. – № 3. – С. 4.

10. Гавриляк В. Спогади редакторів з нагоди ювілею “Кооперативної думки” / В. Гавриляк // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1985. – Ч. 120. – С. 14.

11. Гарасим В. Українська преса першої хвилі еміграції на теренах Північної Америки та її роль у національно-культурному житті нації / В. Гарасим // Українська періодика: теорія і сучасність. Доповіді та повідомлення ІХ Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 28-29 жовтня 2005 р., Львів / [Ред. М.М. Романюка] / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. – Львів, 2005. – С. 92–96.

12. Гринівський Т. Видавнича діяльність української діаспори початку ХХ ст. у висвітлені часопису “Книгарь” / Т. Гринівський // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Історичні науки. – Вип. 9 : Матеріали ІІ міжнародної конференції “Українська діаспора: проблеми дослідження”. – Острог : РВР НаУОА, 2007. – С. 374–378.

13. Демиденко І. Спогади редакторів з нагоди 30-річчя ювілею “Кооперативної думки” / І. Демиденко // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1985. – Ч. 120. – С. 14.

14. Держко І. “The Ukrainian Weekly” (1933 – 2003): до річниці створення / І. Держко // Українська періодика: історія і сучасність. Доповіді та повідомлення VIII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 24-26 жовтня 2003 р., Львів / [Ред. М.М. Романюка] / НАН України, ЛНБ ім. Стефаника, НДЦ періодики. – Львів, 2003. – С. 145–147.

15. Дзвінчук О. Часопис “Український Голос” – організатор громадського життя українців Канади (релігійно-церковний аспект) / О. Дзвінчук // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Історичні науки. – Острог : РВ НаУОА, 2007. – Вип. 9. – С. 386–395.

16. Довгалюк Х. Спогади редакторів з нагоди ювілею “Кооперативної думки” / Х. Довгалюк // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1985. – Ч. 120. – С. 15.

17. До справи фонду катедри українознавства // Інформативний бюлетень УКС в Рочестері. – 1968. – № 51. – С. 2–3.

18. Енциклопедія українознавства // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1972. – № 69. – С. 9.

19. Завайська Л. Видавнича діяльність української еміграції у Західній Європі та Канаді (20-ті – кінець 50-х рр. ХХ ст.) / Л. Завайська // Українська періодика: історія та сучасність. Доповіді та повідомлення ІХ Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 28-29 жовтня 2005 р., Львів / [Ред. М.М. Романюк] / НАН України, ЛНБ. ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. – Львів, 2005. – С. 162–165.

20. Історичне джерелознавство. [Підручник] / Я.С. Калакура, І.Н. Войцехівська, С.Ф. Павленко та ін. – К. : Либідь, 2002. – 488 с.

21. Історія Української Кредитової Спільки в цифрах // Кооперативна Думка [Credit union opinion]. – 1972. – № 66. – С. 9–10.

22. Калакура Я. "Український Історик" в обороні національних традицій української історіографії / Я. Калакура // Український історик. – 2005. – Ч. 2-4 (166-168). – С. 90–107.

23. Корнило В. Шановні члени кредитівки, працівники, друзі та поважні гості! / В. Корнило // Кооперативна Думка [Credit union opinion]. – 2008. – № 206. – С. 3.

24. Крамарчук М. 45-ліття пласту в Рочестері / М. Крамарчук // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1996. – № 162. – С. 17.

25. Крупський І. Українська преса як історичне джерело: Загальний огляд (друга половина ХІХ – перша чверть ХХ ст.) / І. Крупський // Зб. праць Наук.-досл. центру періодики. – Львів, 2005. – Вип. 13. – С. 130–138.

26. Лецишин П. Мамо чому ти не навчила мене української мови, щоб я міг розуміти моїх рідних з України? / П. Лецишин // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1985. – № 118. – С. 17.

27. Лико І. Соборницькі святкування 40-річчя УПА в Рочестері. Н.Й. / І. Лико // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1982. – № 108. – С. 13.

28. 50-літній ювілей Союзу Українок Америки // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1976. – № 84. – С. 12–13.

29. Марченко Н. Періодичні видання як історичне джерело / Н. Марченко // Актуальні проблеми вітчизняної та світової історії: Зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : Рівненський держ. гуманітарний ун-т, 2009. – Вип. 16. – С. 276–277.

30. Наші відношення до наших уродженців Америки / Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1972. – № 68. – С. 7.

31. Нас читають в усьому світі: Прем'єр міністр України Юлія Тимошенко розглядає кварталник УФКС "Думка" // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 2008. – № 204. – С. 27.

32. Павлюк І. З. Кооперативна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917 – 1939 рр.) / І.З. Павлюк // Українська періодика: Історія і су-

часність / Доповіді та повідомлення V Всеукраїнської науково-теоретичної конференції 27-28 листопада 1998 р. / [За ред. М.М. Романюка]. – Львів, 1999. – С. 72–77.

33. Пилишенко В. Мірко. Моя подорож в Україну 2008 р. / В. Мірко Пилишенко // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 2008. – № 206. – С. 18.

34. Посол України в США Олег Шамшур відвідав Рочестер, НЙ // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 2007. – № 210. – С. 12–15.

35. Реклама та зв'язки // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1996. – № 164. – С. 12.

36. Рочестер, Українська громада і наші здобутки // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1970. – № 61. – С. 14–15.

37. Сакада Л. “Український Історик” – журнал Українського Історичного Товариства / Л. Сакада. – Нью-Йорк; К. : В-во ім. О.Теліги, 2003. – 328 с.

38. Сенік Я. До історіографії дослідження історії української іммігрантської преси США / Я. Сенік // Українська періодика: історія та сучасність. Доповіді та повідомлення VIII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 24-26 жовтня 2003 р., Львів / [Ред. М.М. Романюк] / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. – Львів, 2003. – С. 706–721.

39. Скавронська І. Матеріали до вивчення української еміграційної преси в англomовному середовищі (історіографічний аспект) / І. Скавронська // Українська періодика: теорія і сучасність. Доповіді та повідомлення IX Всеукраїнська науково-теоретична конференція, 28-29 жовтня 2005 р., Львів / [Ред. М.М. Романюк] / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. – Львів, 2005. – С. 216–219.

40. Спілка Української Молоді ім. ген. Грицяя-Перебийноса // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1992. – № 148. – С. 7.

41. СУК “Провидіння” // Інформаційний бюлетень УКС в Рочестері. – 1963. – № 31. – С. 15.

42. Тамара Денисенко – фіналіст премії Атена 2008 // Кооперативна Думка [Credit Union Opinion]. – 2008. – № 204. – С. 4–5.

43. Український робітничий союз // Інформаційний бюлетень УКС в Рочестері. – 1960. – № 22. – С. 11.

44. Хроніка Рочестеру / Інформативний листок Української кредитової спілки в Рочестері [Rochester Ukrainian federal credit union bulletin]. – 1959. – № 16. – С. 18.

45. Шульга Н. Перші стипендіати української громади Рочестеру / Н. Шульга // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1998. – № 171. – С. 13.

46. Що таке “кредитова кооператива” / Інформативний листок УКС в Рочестері. – 1965. – № 41. – С. 8–9.

47. Ювілейний бюлетень 1953 – 1963 [Jubilee Bulletin №33 – jubilee between №33-№34]. – 1963. – № 33 (jubilee). – С. 47.

48. Andrushin W. “In summer of 1953...” / W. Andrushin // Інформативний листок Української кооперативної кредитової спілки в Рочестері. – 1955. – № 1. – С. 1.
49. Editorial Staff // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 2007. – № 201. – С. 2.
50. Editorial Staff // Кооперативна Думка [Credit Union Opinion]. – 2009. – № 211. – С. 2.
51. Executive Staff // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 2007. – № 201. – С. 2.
52. Hrycelak L. President L. Kravchuk in Rochester / L. Hrycelak // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1995. – № 157. – С. 12–13.
53. On the occasion of our 55th Anniversary we extend our Appreciation to our 55 longest members // Кооперативна Думка [Credit union opinion]. – 2008. – № 5. – С. 5.
54. Wenglowskyj B. Спогади редакторів з нагоди ювілею “Кооперативної думки” / B. Wenglowskyj // Кооперативна думка [Credit union opinion]. – 1985. – Ч. 120. – С. 15.